

Eenden tegen leverbot

Loopeenden die slakjes opvreten. Ze doorbreken de levenscyclus van de leverbot. Het is een nieuwe en opmerkelijke aanpak, waar geen medicijnen aan te pas komen. Onlangs startte een praktijkproef.

TEKST: JACQUES ENGELEN. FOTO'S: HENK RISWICK

In een weiland van Gerbrand Nap in Oude Leede, een gehucht bij het Zuid-Hollandse Pijnacker, lopen eenden. Letterlijk, want het zijn loopeenden. Ze scharrelen er rond op de het land, in poeltjes langs de sloten, in de greppels. Hun taak? Leverbot voorkomen. Het is een experiment, een proef. Wie weet leidt die ertoe dat ooit bij veehouders, waarvan percelen flink besmet zijn met leverbot, meer eenden komen te lopen.

Zo'n rare gedachte is dat niet. Loopeenden zijn dol op slakken, ook de slak *Galba truncatula*, beter bekend als de leverbot-slak. Dat slakje van slechts een tot zeven millimeter groot speelt een cruciale rol in de levenscyclus van de leverbot die voor steeds meer en steeds grotere problemen zorgt bij schapen en koeien. Die leverbot

blijkt resistentie op te bouwen tegen het enige voor schapen toegestane bestrijdingsmiddel. Er is dus meer nodig voor de bestrijding van deze parasiet. Een nieuw bestrijdingsmiddel ligt niet voor de hand. Het ontwikkelen van medicijnen is duur.

Vandaar dat preventie meer voor de hand ligt. En daarom is dat idee van die loopeenden zo boeiend. Dierenarts Judith van Andel ontdekte dat in Aziatische landen loopeenden zo veel slakjes wegvraten dat de runderen daar geen leverbot kregen. Waarom zou dat in ons land niet kunnen? Van Andel werkte, in samenwerking met de Utrechtse Faculteit voor Diergeneeskunde het idee uit om in Hollandse weilanden Indische loopeenden in te zetten tegen een steeds lastiger te bestrijden ziekte.

VERGELIJKINGSPROEF

Dat idee leidde tot een praktijkproef die nu op serieuze schaal loopt op het bedrijf van Gerbrand Nap. Op dit bedrijf volgen de studenten diergeneeskunde Marleen van der Most en Sophie van der Burg elke dag het effect van 24 loopeenden op proefvakken die ze hier hebben uitgezet. Het is een vergelijkingsproef. Op een van de percelen hebben de twee studenten vier proefvakken van 10 bij 60 meter uitgezet. De vakken liggen langs slootkanten en in elk vak ligt een greppel. De loopeenden komen op twee van die vakken, om en om een week en in de 'eendvrije' weken grazen er koeien en schapen. De andere twee stukken blijven

vrij van eenden. Zodoende is vergelijking, en dus het effect van de eenden, mogelijk.

Het perceel van Gerbrand Nap bleek geschikt voor deze proef. In de greppels staat normaal gesproken zo'n 10 cm helder water, er groeien bepaalde planten waar de leverbot larfjes op afzet, langs de slootkant zijn kleine poeltjes en, wat natuurlijk erg belangrijk is, er komen leverbotslakken voor.

De 24 loopeenden zitten 's nacht in hun nachthok op de wei. 's Morgens om acht uur laten Marleen en Sophie ze los in het

Marleen van der Most (links) en Sophie van der Burg

Indische loopeenden in de schapenwei van Gerbrand Nap in Oude Leede

proefvak waar de eenden die week lopen. “Dat gaat erg gemakkelijk”, zegt Sophie. “Ze laten zich erg goed hoeden.” Tegen de schemer ’s avonds sluiten ze de eenden weer op. Dat is nodig omdat er hier vossen voorkomen. ’s Avonds krijgen de eenden voer. ’s Morgens zijn ze hongerig genoeg om slakjes te gaan vreten.

Op maandagen tellen de twee studenten slakken. Ze gebruiken houten frames waarbinnen ze op 10 plekken van elk vak alle slakjes vangen, determineren en meteen weer loslaten. Ze beïnvloeden de populatie daarmee niet.

In sommige poeltjes drijven kleine pvc framepjes met folie erin gespannen. Marleen van der Most: “Dat is speciale folie, waar de larfjes op worden afgezet. Elke twee weken halen we de folie eruit en bewaren we die gekoeld voor onderzoek op de faculteit. Die larfjes zijn een indicatie voor de besmetting.”

Mestonderzoek is ook onderdeel van deze praktijkproef. Het toont aan of de schapen die er nu lopen, besmet zijn.

Volgende maand komen er op de vier proefvakken elk zes ramslammeren die vrij zijn van leverbot. Twee maanden

lang wordt daarvan mest en bloed getest om te weten of ze een besmetting oplopen en hoe ernstig die is. De lammeren gaan eind oktober naar de slacht waarna de levers van de dieren worden onderzocht.

RISICO

Uiteindelijk moet uit de proef blijken of loopeenden inderdaad de cyclus van de leverbot kunnen onderbreken en de besmetting terugdringen. Eind oktober zullen de twee studenten hun onderzoek afronden en schrijven ze hun rapport. Ze verwachten dat de eenden invloed hebben, maar zeker weten ze dat nog niet.

In poeltjes langs de sloot zoeken de studenten leverbotslakjes

Marleen: “Dat is het risico van onderzoek: je kunt ook niks vinden.” Sophie: “Wij kijken nu wat het effect is als je vier keer een week 24 eenden laat lopen. Maar misschien heb je wel meer eenden nodig. Of minder. Dat is niet aan ons. Onze proef loopt tot eind oktober.”

DREIGEND

Veehouder Gerbrand Nap stelde graag zijn weiland beschikbaar voor dit onderzoek. “Leverbot is hier een heel groot probleem. De aandoening wordt dreigend. Het was de gewoonte om tussen kerst en oudjaar alle koeien te behandelen, maar dat mag niet meer. Het mag alleen nog tijdens de droogstand. Dat kost veel meer arbeid en het werkt ook niet goed. Als je de koeien in de winter behandelt en zes weken op stal houdt, blijven ze schoon. Nu moet ik er in augustus behandelen en die gaan dan weer naar buiten waar ze een besmetting kunnen oplopen.”

Nap vindt de bestrijding ook duur. “En als ik pech heb lijdt ik productieverlies.” Koeien die een leverbotbesmetting oplopen, produceren minder melk. De veehouder vindt het een probleem dat hij eigenlijk het hele jaar door pre-

ventief bezig moet zijn. “En ik vraag me af hoe lang dat nog mag.” Van resistentie tegen het leverbotmiddel merkt hij gelukkig nog niks. Hij heeft zijn hoop gevestigd op de farmaceutische industrie. “Er moet een nieuw medicijn komen.” Maar wat als dat

niet gebeurt? “Ik zie niet direct dat elke boer honderd van die loopeenden gaat houden, al zou dat op sommige bedrijven best kunnen. Als je ziet dat je koeien doodgaan aan leverbot en je kunt ze red- den met eenden dan zou dat wel wat zijn.” <<

De eenden vreten slakjes